

Asia: VN/31641/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 ja 2 luvun muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunnon kohteena olevan esityksen mukaan valtioneuvoston asetusta sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta (1335/2004) ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan sairausvakuutuslakiin (1224/2004) ehdotettuja muutoksia (HE 150/2025 vp). Muutokset koskevat erityisraskausrahaan oikeuttavien vakuutetun tai sikiön terveylle vaaraa aiheuttavien tekijöiden tarkempaa määrittelyä sekä tartuntatauti ja luovutuspäivärahoja haettaessa edellytettäviä selvityksiä.

Sairasvakuutuslakiin tehtävien muutoksien osalta Työterveyslaitos on antanut lausunnon STM:lle elokuussa 2025 ja eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 20.11.2025. Viittaamme myös näihin aikaisempiin lausuntoihimme.

Tässä lausunnossamme keskitymme erityisraskauspäivärahaan liittyviin muutoksiin.

TAUSTAA

Kuten olemme aikaisemmissa lausunnoissamme tuoneet esille, juontavat nyt lausunnon kohteena olevan asetusluonnoksen haasteet juurensa direktiivistä Raskaana olevien ja äskettäin synnyttäneiden työntekijöiden suojelu (92/85/ETY), jossa luetteloidaan tekijöitä, joiden kaikkien annetaan ymmärtää olevan haitallisia raskaana olevalle työntekijälle tai raskaudelle. Direktiivin luettelossa I on kuitenkin samassa luettelossa hyvin erilaisia tekijöitä, prosesseja ja työolosuhteita, joiden haitallisuudesta ei ole läheskään samantasoista näyttöä. Direktiivissä mainitut tekijät on sellaisenaan viety kansalliseen raskaussuojeluasetukseen (Vna 143/2024, ja näitä tekijöitä ehdotetaan nyt myös erityisraskausrahaan oikeuttaviksi.

Kemiallisten ja biologisten tekijöiden suhteen muutokset ovat suhteellisen vähäiset, mutta asetusluonnos tuo joukon fysikaalisia, fyysisiä ja psyykkisiä tekijöitä mukaan erityisraskausrahaan oikeuttavien altisteiden joukkoon.

KANNANOTOT

Lausunnon kohteena olevan asetusluonnoksen mukaan asetus ei enää sisältäisi erillistä, yksityiskohtaista luetteloa etuuteen oikeuttavista tekijöistä, vaan asetus viittaisi raskaussuojeluasetuksen (143/2024) 2 §:ään.

Aetusluonnoksen 1. luvun 1 §:n mukaan vakuutetun työtehtäviin tai työoloihin liittyvän kemiallisen, biologisen, fysikaalisen tai fyysisen tekijän, työolosuhteen taikka muun vastaavan seikan voidaan arvioida vaarantavan vakuutetun tai sikiön terveyttä, jos se on mainittu raskaana olevien, äskettäin synnyttäneiden ja imettävien työntekijöiden suojelemisesta työssä vaaraa aiheuttavilta tekijöiltä annetun valtioneuvoston asetuksen (143/2024) 2 §:ssä. Aetusluonnos ei siis enää sisältäisi yksityiskohtaista altisteluettelo.

On syytä huomata, että Vna 143/2024 2§:n 2)-, 3)- , 4)- ja 5) kohdat ovat luonteeltaan avoimia luetteloita, joten muutos on aikaisempaan verrattuna varsin merkittävä, pl. biologisten tekijöiden luettelo, joka aikaisemminkin on ollut avoin.

Lisäksi on syytä huomata, että raskaussuojeluasetuksen 2 §:n kohdassa 4 mainittu henkinen ja fyysinen väsymys eivät varsinaisesti ole fyysisiä tai fysikaalisia vaaratekijöitä, vaan enemmänkin oireita, jotka voivat johtua monesta tekijästä, ei vain työstä.

Luonnoksen 2. luvun 1 § mukaan työterveyslääkärin lausunto vaaratekijälle altistumisen luonteesta, määrästä ja kestosta sekä siitä onko riski vältettävissä työsuojelun toimenpitein, olisi nykyistä yksityiskohtaisempi. Myös työnantajalta edellytettäisiin kattavampaa selvitystä työpaikalla tehdyistä toimenpiteistä riskin välttämiseksi. Pidämme näiltä osin esitystä hyvin kannatettavana.

Perustelumuistion seitsemännen sivun toisessa kappaleessa sanotaan ”Mikäli kyse olisi luonteeltaan mitattavissa olevasta tekijästä, tulisi altistumisen määrää lausunnossa kuvattaessa käydä ilmi vaaratekijän työpaikalla mitattu arvo.” Yhdenmukaisuuden ja Kelan ratkaisukäytännön vuoksi olisi toivottavaa, että mitattua tietoa olisi mahdollisimman usein käytettävissä. Melun ja kehotärinän tuominen erityisraskausrahan piiriin on perusteltua ja niille on luotettavat mittausmenetelmät. Työpaikan lämpötilakin on helposti ja luotettavasti mitattavissa. Käytännössä edes melumittauksia ei ole kaikista työpisteistä, puhumattakaan kehotärinän tai työilman kemikaalipitoisuuden mittauksista. Näiden altisteiden kohdalla turvalliset rajatkin voidaan kohtuullisen helposti asettaa, kunhan altistuminen on luotettavasti mitattu tai arvioitu. Näin ei aina kaikilla työpaikoilla ole, mikä voi johtaa raskaana olevien epätasa-arvoiseen kohteluun. Pienten yritysten ja yrittäjien kohdalla lienee epärealistista odottaa, että kalliimpia mittauksia ylipäätään tehtäisiin. Mittauksien puute voi johtaa aiheettomiin töistä pidätyksiin, kun joudutaan painottamaan turvallisuusperiaatetta. Osa etuuden piiriin tulevista altisteista on hankalasti arvioitavia, toimivaa mittausmenetelmää ei ole ja täten objektiivista, turvallista raja-arvoa ei ole luotavissa. Nämä tilanteet haastavat työnantajaa ja työterveyshuoltoa sekä etuuspäätöksen tekijää.

Vaarana on, että hankalasti arvioitavien ja puutteellista näyttöä haitallisuudesta omaavien tekijöiden mukana olo etuutta oikeuttavien vaaratekijöiden ja työolojen luettelossa lisää nuorten, lisääntymisiässä olevien naisten syrjintää työpaikoilla. Tavoitteena tulee olla, että työelämä on

turvallista kaikille, myös raskaana oleville ja että erityisraskausraha olisi vain poikkeustilanteita varten, kun riskiä ei saada muutoin hallintaan. Riippuen siitä, mihin rajat, johon ratkaisukäytännöt nojaavat, asetetaan/asettuvat näiden tekijöiden kohdalla, voi syntyä ongelmia työvoiman riittävyydessä, esim. Sote-aloilla.

Vaikeasti arvioitavien ja vaillinaisen tieteellisen näytön haitallisuudesta omaavien tekijöiden kohdalla epävarmuustekijät on syytä huomioida etuuden täytäntöönpanossa, jotta raskaana olevat työntekijät tulevat asianmukaisen tiedon pohjalta tehtyjen ratkaisujen perusteella oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti kohdelluiksi työmarkkinoilla. On tärkeää, että erityisraskauspäivärahaetuuden ratkaisut pohjautuvat uusimpaan tutkimustietoon.

YHTEENVETO

Erityisraskausrahaan oikeuttavien tekijöiden laajennus on sinänsä perusteltu ja muutokset pääosin tarpeellisia. Muutos edistää raskaana olevan työntekijän ja hänen sikiönsä terveyttä ja turvallisuutta, silloin kun riittävät työolosuhteiden muutokset eivät ole mahdollisia.

Ehdotettu muutos tuo kuitenkin erityisraskausrahaan oikeutettavien tekijöiden luetteloon tekijöitä, jotka voivat luoda työelämässä vaikeasti arvioitavia tilanteita ja etuuskorvausratkaisuun vaikeasti ratkaistavia tilanteita, epätasa-arvoa. On syytä varmistaa, ettei SVL:n muutos ja siihen liittyvä asetusmuutos luo joillakin aloilla (esim. Sote) työvoiman riittävyyshaasteita.

Haastavien arviointien ja puutteellisen tieteellisen näytön vuoksi ratkaisukäytäntöjä jouduttaneen ensimmäisen vuoden aikana hakemaan valitusasteista. Tämä voi tuoda viiveitä ratkaisuihin, joka asian luonteen vuoksi on ikävää. Ratkaisuissa on syytä painottaa objektiivista tietoa työolosuhteista ja niiden vaikutuksesta raskauteen/sikiöön. Aikaisempaa yksityiskohtaisemmat työnantajan ja työterveyslääkärin selvitykset tukevat edellä mainittua tavoitetta.

Frilander Heikki
Työterveyslaitos